

HAZIRLAYAN: BERK EMBEL

**MÜŞTEREK KRİZ KOMİTESİ
ÇALIŞMA REHBERİ**

İçerik

Önsöz.....	3
Kriz Komitesine Giriş.....	4
Kriz Komitesinin Teknik Detayları.....	5
1970-1980'ler Amerikası ve Escobar.....	8
Sonsöz.....	20
Kaynakça.....	21

Genel Sekreterin Mesajı

Saygıdeğer Katılımcılar,

18-19-20 Ocak 2025 tarihlerinde beşincisini gerçekleştireceğimiz TMUN'25'in Genel Sekreteri olarak sizlere hizmet vereceğimi söylemekten onur duyuyorum. Takev Model Birleşmiş Milletler Konferansı'nın daha önce üç oturumunu da bizzat orada bulunarak gözlemlemiş ve farklı pozisyonlarda rol almış biri olarak, Genel Direktörüm sevgili Ezgi Yalçın ile TMUN'un her anlamdaki misyonunu ve vizyonunu size aktarmak için çalışıyoruz.

Geçmiş senelerde yaşamış olduğumuz akademik ve organizasyon anlamındaki deneyimlerimizi göz önünde bulundurarak sizler için unutulmaz bir tecrübe sağlayacağımızdan emin olabilirsiniz. TMUN'25, akademik anlamda yeni bakış açıları ve öğretiler kazanmanız için birebir bir konferans olacaktır.

Sevgili Akademik Ekibim özellikle öğretici ama aynı zamanda tartışmacı bir konferans ortamının sağlanması için çok çalıştılar ve çalışmaya devam ediyorlar. Katılımcılar yeni fikirler üzerinde tartışarak güncel ve geniş kapsamlı problemler hakkında çözümler üretirlerken organizasyon ekibimizin, katılımcıların konferans deneyimlerini en yüksek seviyede tutmak için çalışacağını bilmelisiniz.

Şimdiden sevgili organizasyon ve akademik ekibimizle gurur duyuyor ve sizlerden gelecek olan yenilikçi ve özverili çalışmalarını heyecanla bekliyoruz.

Saygılarımla,

Mehmet Ege Şahin TMUN'25 Genel Sekreter

Saygıdeğer Katılımcılar,

18-19-20 Ocak 2025 tarihlerinde beşincisini gerçekleştireceğimiz TMUN'25'in Genel Sekreteri olarak sizlere hizmet vereceğimi söylemekten onur duyuyorum.

Takev Model Birleşmiş Milletler Konferansı'nın daha önce üç oturumunu da bizzat orada bulunarak gözlemlemiş ve farklı pozisyonlarda rol almış biri olarak, Genel Direktörüm sevgili Ezgi Yalçın ile TMUN'un her anlamdaki misyonunu ve vizyonunu size aktarmak için çalışıyoruz.

Geçmiş senelerde yaşamış olduğumuz akademik ve organizasyon anlamındaki deneyimlerimizi göz önünde bulundurarak sizler için unutulmaz bir tecrübe sağlayacağımızdan emin olabilirsiniz.

TMUN'25, akademik anlamda yeni bakış açıları ve öğretiler kazanmanız için birebir bir konferans olacaktır.

Sevgili Akademik Ekibim özellikle öğretici ama aynı zamanda tartışmacı bir konferans ortamının sağlanması için çok çalıştılar ve çalışmaya devam ediyorlar.

Katılımcılar yeni fikirler üzerinde tartışarak güncel ve geniş kapsamlı problemler hakkında çözümler üretirlerken organizasyon ekibimizin, katılımcıların konferans deneyimlerini en yüksek seviyede tutmak için çalışacağını bilmelisiniz.

Şimdiden sevgili organizasyon ve akademik ekibimizle gurur duyuyor ve sizlerden gelecek olan yenilikçi ve özverili çalışmaları heyecanla bekliyoruz.

Saygılarımla,

Mehmet Ege Şahin

TMUN'25 Genel Sekreteri

Önsöz

Narcolar, Militanlar ve gazeteciler hepiniz kriz komitesinin karanlık kabinesine hoş geldiniz. Katılım sağlayacak olduğunuz 1970-1980'lerde geçen bu komite tahminim üzere hiçbirinizin daha önce yaşamadığı türden bir deneyim olacak. Bu komitede klasik savaş ortamları, birbiriyle çatışma haline düşmüş ülkeler veya kazanılabilecek bir savaş yok, bu da demek oluyor ki sizin işiniz hem zor hem de bir o kadar kolay. Bu komitede sizin yasal olmayan taraf olarak genel manada göreviniz narcolar için kaçak malınızı taşıyıp satmak, gazeteciler için “gazetecilik” yapmak ve militarist gruplar içinse... hayal gücünüzü kullanmak, siz ileride açıklayacak olduğum üzere ülkeyi komünist yapacak kadar bile ileri gidebilirsiniz.

Ancak unutmayın, bütün bunların yanında kriz komitelerinin öncelikli amacı bir nevi kaotik bir eğlence olmasıdır. Eğlencesi; bir kişiliğe bürünüp tarihin çizelgesiyle oynamak ve baştan yaratmaktır, şunu şöyle yapsam neler değişirdi diye düşünmektir, bu sebeple sakın ama sakın yeni şeyler denemekten hatta gerekirse kürsünün sözünden çıkmaktan çekinmeyin, unutmayın siz gayri resmî kimliklersiniz. Sizden en iyi ve olabildiğinde yaratıcı senaryoların tamamını istiyorum, uğraşlarınızın hiçbirisi karşılıksız kalmayacak buna emin olabilirsiniz. Krizdeki bütün kimlikler başarılı da olabilir başarısız da, bize en iyi halinizi gösterin!

Sevgilerimle

Berk Embel

Kriz Komitesine Giriş

Kriz nedir? Kriz, sıradan MUN formatlarının dışında kalan, delegelerin bireysel olarak daha fazla aktif olma imkanına sahip olduğu, kabine bazında karşılıklı rekabet edilen bir tür komitedir. Prosedür kuralları diğer komitelere kıyasla daha rahattır, delegeler yine diğer komitelere kıyasla dünyayı veya o zaman çerçevesi içerisinde olup biten olayları doğrudan etkileyebilecek, değiştirebilecek ani kararlar ve aksiyonlar alabilir. Kriz komitesinin gidişatı bütünüyle kriz odasına değil delegelere bağlıdır, delegeler ne kadar iyi ve hızlı çalışırsa zaman o kadar iyi ve hızlı akar, delegeler ne kadar iyi direktifler sunarsa ortaya çıkan sonuçlar o kadar istedikleri yönde ve kaliteli olur.

Daha önce kriz komitesinde bulunmamış ve performansları hakkında endişelenen delegeler, bu gördükleriniz size kafa karıştırıcı geliyor olabilir, evet kriz komitesi az önce de dediğim gibi diğer komitelerden farklı bir tarza sahiptir ancak kriz de kendince oldukça başlangıç dostu olabilir. Deneyimli delegelerle aranızdaki tek fark direktif yazma şekliniz olacak, deneyimliler her türlü direktifin nasıl yazılacağını bilirken siz daha yeni öğreniyor olacaksınız, ancak merak etmeyin ben gerekirse size bizzat direktif yazmayı öğretmeye hazırım ki inanın bana bu konferans sonunda kendinizi her krize hazır hissedeceksiniz. Kriz komitesinin ve büründüğünüz kimliklerin nereye gittiği, ne kadar yukarı tırmandığı tamamen sizin yaratıcılığınıza bağlı tabii birazcık da ortaya çıkabilecek krizlere karşın ne kadar hızlı düşünüp bunu kağıda yazabildiğinize.

Kriz Komitesinin Teknik Detayları

Karakterler ve Kabineler

Kriz komitesinde her bir delege komitenin konusuyla bağlantılı tarihi değer taşıyan bir kimliğe bürünür, bir ülkeye değil. Bu kimlik bir politikacı, gazeteci, narco, polis, anarşist veya bir general olabilir, hatta bu kimlik o tarihte yaşamış herkes olabilir. (Karakterler ilerleyen sayfalarda açıklanacaktır) Bu kimliklere bürünen delegeler sadece kişilerin yapacağı şeyleri yapabilir, güçleri ve kaynakları doğrultusunda kararlar alabilirler (veya bu belirleyici etkenleri geliştirmek için). Bireyler olarak tutuklanabilir, suikast edilebilir veya bir krizle dikkatsizliklerinden ölebilirler, bu tarz sebeplerle eğer ölürseniz size yeni karakterler atanacak olsa da unutmayın tek bir yaşamınız var ve Pablo Escobar gibi veya ona karşıt önemli bir soruşturma yürüten görevli biri olarak ölürseniz bütün suç imparatorluğunuz veya soruşturmanız dibi boylayabilir.

Bu komitede bütün karakterler 2 kabineye ayrılmış durumda, bir taraf yasal güçleri temsil ediyor iken bir taraf yasal olmayan güçleri temsil ediyor. Bütün kabinelerdeki kişiler ilerleyen sayfalarda kendi kaynaklarını, anahtar kişilik özellikleriyle ilgili ipuçlarını, imkanlarını, olası hedeflerini ve daha bir çoğunu bulabilir, bunların hiçbiri kesin ve final değildir bunları geliştirmek sizin güzel ellerinize düşmekte. Bu komitede bir taraf akıllarının alabileceği her şeyi yapabilecekken bir taraf yasal kurallara uymak zorunda kalmaktadır, iki taraf için de en büyük zorluk budur. Çok zor olsa da Pablo Escobar ülkenin cumhurbaşkanı bile olabilir, çok zor olsa da polis güçleri Escobar'ın imparatorluğunu suikastla bitirebilir. Görebileceğiniz üzere bu iki örnek yapılabilecek örneklerdir, ancak yapılmaları neredeyse imkansızdır. Pablo Escobar bu kadar büyük bir uyuşturucu kaçakçılığı operasyonu yürütürken devletin başına neredeyse asla geçemez, DEA kendi toprağı ve CIA olmayan bir ülkede bir adamı (ki bu adamın Amerika'nın ekonomisine büyük bir katkısı var ve Amerika o sırada komünistlerle meşgul) yasal olmayan yollarla neredeyse asla öldüremez. Görebileceğiniz üzere yapabilecekleriniz hayal gücünüze ve koşullara bağlı, kısıtlama getiren tek şey gerçek hayatta da olduğu gibi imkanlar

Direktifler

Kriz komitelerinde 3 adet ana direktif türü bulunur, bunlar; komite direktifleri, müşterek direktifler ve kişisel direktiflerdir.

Komite (kabine) direktifleri:

Kabine direktifleri kriz komitelerinde oranla en az yazılan direktiflerdir. (hatta bu komite için neredeyse asla yazılamaz (birkaç istisna harici)) Kabine direktifi ortak bir direktiftir, eğer bir kabinedeki bütün delegeler ortak bir konuyla alakalı tek bir çözüm yolunda buluşabiliyorlarsa o zaman bütün kabine tek bir direktif yazar, buna da kabine direktifi adı verilir. (ortak basın açıklamaları için mükemmel bir direktif türü.)

Müşterek direktifler:

Müşterek direktifler ise kabine direktiflerinden farklı olarak kabinedeki çoğunluğun ortak düşündüğü bir konuda yazılır, resmi olarak oran 2/3 tür. Örnek olarak gelen bir krize 2 kişi aynı düşünüyorsa bu kişiler müşterek direktif yazar, kalan diğer kişi hala kendi adına kişisel bir direktif yazabilir.

(Daha açıklayıcı olmak adına; iki kişi tarafından bir basın açıklaması yapılacaksa, kimden kısmına sadece bu iki kişinin adı yazılır ve direktif gönderilir. Diğer kişi sessiz kalmak isterse sessiz kalır, istemezse kişisel direktif gönderir)

Kişisel direktifler:

Son olarak kişisel direktifler adı üstünde olduğu gibi tek bir kimse tarafından yazılan direktiflerdir, bir delege bir soruna karşılık (kendisiyle alakalı veya ortak bir sorun) tek başına hareket etmek istiyorsa bu direktif türünü kullanır. Delegenin seçimine göre bu direktifin sonuçları kabinede sesli bir şekilde açıklanmayabilir.

Direktif detayları:

Basın açıklaması olarak adlandırdığımız direktifler hitap edilmek istenen kesime göre değişir ve bu direktifler ülke içine verilirken fiziksel olarak o ülkede bulunan herkes bunu öğrenir, karşı kabine de buna dahil. Eğer hala sonucunu beklediğiniz büyük ses getirecek atıyorum bombalama veya isyan gibi bir direktifin geri dönüşünü bekliyorsanız bu basın açıklaması olarak tüm kabinelere yapılabilir.

Çok gizli direktifler sizin yazdığınızı saklama ihtiyacı duyduğunuz direktifler için yazılır, kabine direktifleri hariç kaç kişi olduğu fark etmeksizin bu direktif türü kullanılabilir. Örnek olarak bir kişiyle gizli bir ittifak kurarsanız ve onunla görüşme talep ediyorsanız veya birini gizlice öldürecekseniz veya basitçe birilerini birbirine düşürmek için kılık değiştirerek laboratuvar yağmalayarsanız o direktifi çok gizli olarak yazarsınız.

Görüşme talepleri kendi kabinenizden veya karşı kabineden insanlara (kişisi bulunmayan insanlar için; mesela rüşvet vermek için bir yargıçla konuşarsanız kriz ekibiyle) masaya oturup konuşup anlaşmak için gönderilebilir bu görüşmeleri kabul edip etmemek tamamen karşı tarafın isteğine bağlıdır. Benim yaptığım komitelerde buluşmalarda kriz ekibi olarak onayladığımız fiziksel olarak yaşanan her şey gerçekten yaşanmış gibi kabul edilir. Mesela birini öldürmek için yanınızda silah (oyuncak 😊) olabilir ve bulduğunuz kişi sizi fiziksel olarak aramadıysa bunu bilemez ve siz onu öldürebilirsiniz.

Direktiflerle alakalı bir eğitim komite başlamadan siz saygıdeğer delegelerimize tekrardan verilecek ve örnek bir direktif yazılacaktır.

Eğer çok gizli direktifleri insanlar bilmeden size nasıl ulaştırabilirim diye aklınızda bir soru varsa bunu bu eğitimde hepimize açıklayacağım merak etmeyin.

1970-1980'ler Amerikası ve Escobar

Renkli pantolonlar, çizgili gömlekler, discolar, hippiler, Vietnam savaşı ve komünistler... Amerika için mükemmel bir zaman değil mi? Pek de öyle sayılmaz, Amerikan halkı 70lerin başında özellikle son zamanlarda süren Vietnam savaşından mütevellit olacaktır ki artık ülkeler arası agrasyonlardan çok sıkılmış ve hümanist olmaya başlamışlardır. Bu doğrultuda ülke 22 nisan 1970 de ilk “dünya gününü” kutlamıştır. Ortalama olarak 17 yıl vietnamda yüzlerce asker kaybeden ABD sonunda 1973 de Vietnamdaki bütün askeri hareketlerini sona erdirir ve ordusunu geri çeker, böylece Amerika'nın “Vietcong” ile olan komünist savaşı o coğrafyada sona erer. Ancak hâla sürmekte olan bir SSCB tehdidi ve dolayısıyla hem Amerika içerisinde hem de çevresinde komünizmi destekleyen militarist gruplar bulunmaktadır.

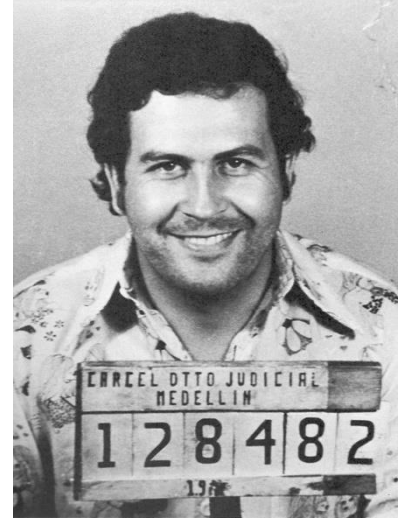
Amerika kendini anti-komünizm savaşçısı ilan ederek dünyanın dört bir yanındaki ülkelerle “birlikte” komünizme karşı yeri geldiğinde fiziksel yeri geldiğinde diplomatik olarak savaşmaktadır. SSCB ile soğuk savaş halen devam etmekte iken Amerika Apollo 11'in 16 Temmuz 1969 da aya güvenli iniş sağlamasıyla bu soğuk savaşta bir adım öne geçmiştir. Bütün bu füze, uzay, silah yarışları yüzünden ekonomileri gittikçe kötüleşen Amerika ve SSCB'nin artık değişiklik yapmaları gerekmektedir, Vietnam savaşından sonra direkt birbirleri arasında çıkacak bir nükleer savaşansa “kukla” ülkeler üzerinden birbirleriyle savaşmayı uygun gören Amerika ve SSCB 80lerin sonuna kadar bu fiziksel savaşı kukla ülkeler üzerinden devam ettirmiştir.

Devletin silahlara olan yüksek miktarlardaki ekonomik harcamaları Amerika genelinde işsizliğe, aşırı enflasyon artışına ve halk bazında üretici bir devletten çok tüketici bir devlete geçişini sağlamıştı. Bütün bunlardan şikayetçi olan halk artık devlet yapılanmasında yeni kişiler bekliyordu. Amerika için 1980 seçimleri geldiğinde halk artık komünist tehditlerinden oldukça sıkılmıştı bunun üzerine komünistlerle daha sıkı mücadele edebilecek ve ülkeyi düzeltebileceğini düşündükleri Ronald Regan' 1 başkan seçmişlerdi.

1980 seçimlerine kadar bütün bu olaylar olurken ve Amerika'nın bütün araştırmaları komünistler üzerineyken (CIA FBI) Kolombiya'da Pablo Escobar ne mi yapıyordu? Gençliğinden beri iş dünyasının karanlık tarafında olan Escobar'ın ilk işleri aslında kaçakçılıktı. Pablo; sigara, alkol, teknolojik aletler ve kenevir kaçakçılığı yapıyordu, bunun yanında çetelere katılıp araba çaldığı ve fidye istemek için insan kaçırdığı da biliniyordu. Yaptığı en ünlü kaçırma vakası Diego Echavarria adlı bir iş adamıydı, bu işin sonucunda \$50,000 kazanan Escobar'ın çetesi oldukça tanınır hale gelmişti.

Eninde sonunda kokain ticaretine başlayan Escobar'ın bu hızlı yükseliş Kolombiya Güvenlik Servisinin (DAS) dikkatini çekti ve Mayıs 1976 da Escobar'ı arabasının yedek tekerleğinde 39 kilo kokain bulundurmadan tutukladı. Rüşvetle hapis cezasından kurtulan ve suçsuz görünen Escobar gümüşünü kabul etmeyip onu tutuklayıp kurşunu seçen memuru öldürttü. (plata o plomo) Escobar gümüş veya kurşun stratejisiyle Kolombiyalı politikacılara ve polisler rüşvet vererek yolunu açmaya devam etti, rüşvetini kabul etmeyenlerin ise son duydukları şey Escobar'ın tetikçilerinin silahlarından çıkan kurşunlar oldu. Medellín karteli de Cali karteli de Kolombiya bürokrasisinde rüşvetle muhafazakâr ve liberal partilerin kampanyalarını desteklediler, Escobar ve diğer uyuşturucu lordları Kolombiya devletinin her seviyesinde ipleri elinde tutuyordu çünkü destekledikleri politik adaylar genelde seçiliyordu. Medellín karteli 70lerin başında kurulsada Escobar'ın 1978 de bir çiftlikte birkaç uyuşturucu lorduyla buluşmasıyla daha da büyüdü. Bu lordlar Ochoa kardeşler ve Jose Gonzalo Rodríguez Gacha idi. Cali karteliyle genellikle rekabet halinde olan Escobar ve arkadaşları ABD'yi paylaşırlar. 1978 in sonuna kadar Escobar ve ortakları ABD'ye çoktan 19,000 kilogram kokain sokmuşlardı bile. İşte bu yılda Escobar milyonlar harcayarak kendine Hacienda Nápoles diye adlandırdığı lüks malikâneyi yaptırdı ve Amerika'da artan kokain talebini karşılamak için kendine yeni, devasa miktarlarda kokain kaçırmaya yardım edecek ve ona çok para getiricek rotalar kurdu.

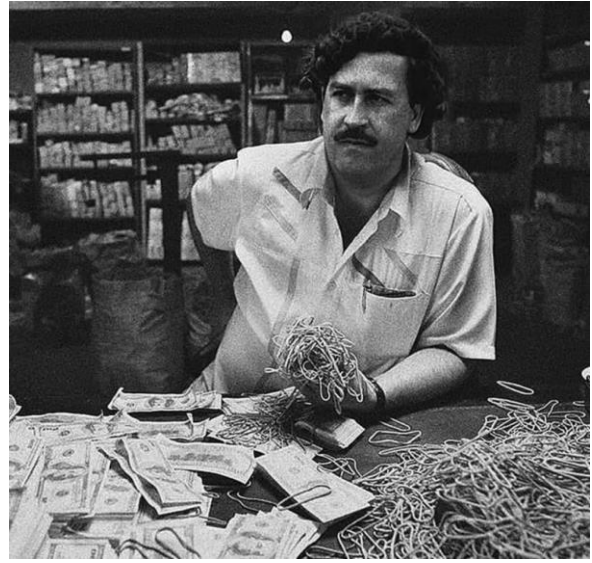

Escobar bütün bu faaliyetini sürdürürken Amerika Escobar'ın ismini bile bilmiyordu çünkü Amerika 80lerin sonuna kadar nerdeyse bütün kaynaklarını komünistler üzerinde kullanıyordu. (sonuçta kullanmasa bir savaş kaybedecekti ve komünist tehlikesine gönülden inanıyordu)

Amerika'nın başına geçen yeni başkan şirket kurmayı kolaylaştırması, ihraç ürünlerinin gümrük kontrolünde sağladığı kolaylıkları ve otomobil, dijitalizasyon, arayüz endüstrilerine olan politikalarıyla ekonomiyi

canlandırmayı başardı. Bu sırada Escobar 1978'den 1980lerin ortalarına kadar imparatorluğunun gerçek altın çağındaydı, bu süre içinde Escobar, Forbes dergisinde \$30 milyar dolar servet ile dünyanın en zengin 10 adamı arasında yer aldı. Escobar'a para her yerden akıyordu, eline geçen saf nakit o kadar fazlaydı ki sırf bu nakitleri taşımak için kendisine bir jet satın aldı. Escobar bu dönemde Dünyada dönen kokain piyasasının %80'ini kontrol ediyordu, her gün 15 tondan daha fazla kokain çoğunlukla Amerikaya olmak üzere kaçak yollarla çeşitli ülkelere sokuluyordu. Bütün bu kokain oyunun yanında Escobar Amerikadaki kenevir piyasasının %70 ini ve %40 gibi bir miktarda da afyon piyasasını kontrol ediyordu. Medellín karteli gücünün zirvesi olan bu yıllarda zaman zaman haftada sadece kokain satışlarından \$420.000.000 gibi bir para kazanıyordu.

İşte bizim de komitemiz 1980lerin başında başlayacak. Bu da demek oluyor ki; bu paragraftan sonra anlatılanlar gerçek hayatta yaşanan şeyler, yani başlatılan tarihten sonrası tamamen bambaşka gelişecek. Bu sebeple hikâyenin kalanına kapılıp bunlar kesin bunu yapmıştır diye bir çıkarımda bulunmayın veya biz şunu yapalım diye düşünmeden söylemeyin, komite başlamadan anlatacağım ancak şüphelerinizi direktiflerle onaylamaya çalışacaksınız ya da yanlış bir şüphe üzerine olan harekette kötü sonuçlara katlanacaksınız.

Kazandığı devasa miktarlarda nakiti bankaya koyamayan Escobar bütün bu parayla ne yapacağını şaşırды ve parasını; tavan aralarına saklamaya, toprağa gömmeye, mülklerinin duvarlarının içine saklamaya, pahalı evler, arabalar, tekneler, yatlar, uçaklar, helikopterler, ünlü ressamların resimlerini almaya, pahalı partiler vermeye ve onun en işine yarayacak şey olan hayır işlerine harcamaya başladı. Büyüdüğü mahalle de dahil olmak üzere özellikle Medellín'de gecekondular yerine yeni apartmanlar, hastahaneler, spor tesisleri ve okullar yapan Escobar özellikle fakir halkın büyük desteğini ve sevgisini topladı. Bütün bu iyilikler arasında çocukluk hayalini gerçekleştirmek için bir fırsat gören Escobar, çocukluğundan beri istediği Kolombiya Cumhurbaşkanı olma yolunda bir açıklık gördü. Finansal olarak desteklediği partilerden biri aracılığı ile mitingler vermeye ve halkın sevgisini daha çok kazanmaya başladı. Bu noktada Escobar kimi kesimler tarafından uyuşturucu lordu olarak bilirse bile henüz bu gün bildiğimiz kötü şöhreti yoktu ve ülkenin büyük çoğunluğunu oluşturan fakir halk Escobar'ı robin hood olarak görüyordu, bu sebeple seçim kampanyası oldukça iyi gidiyordu. Çabalarının sonucunda Escobar 1982 de kongrede bir koltuğa sahip olmayı başardı.

1982 de kongreye giren Escobar böylece parlamenter koruma altına girmeyi ve Kolombiya hükümetinin altında bir diplomatik pasaport elde etmeyi başardı. Ancak bu sefer belkide kariyerinde ilk defa Escobar'ın her istediği olmadı, kongredeki yeni adalet bakanı Rodrigo Lara-Bonilla Escobar'ın bir nevi düşmanı oldu ve onu kongrenin ilk gününden beri kriminal aktivitelerle suçladı. Lara-Bonilla'nın astları Escobar'ın 1976'daki tutuklanmasını araştırıp gün yüzüne çıkardıktan birkaç ay sonra parti başkanı Luis Carlos Galan Escobar'ı kovdu, Escobar buna karşı diplomatik bir savaş vermeye devam etse de Ocak 1984'de politikayı resmen bıraktığını duyurdu. Bu duyurudan birkaç ay sonra 30 Nisan 1984'de Lara-Bonilla öldürüldü. Bunun üzerine daha öncesinde ABD ile mahkûm iadesini reddeden Kolombiya devleti kararını gözden geçirerek mahkûm iade anlaşmasını kabul etti. Bu anlaşma ve Lara-Bonilla'nın ölümü Escobar'ın sonunun başlangıcı oldu, iade anlaşması kabul edildikten sonra listenin en başına konan Carlos Lehder kaçakçılık yaptığı adadan Amerikanın baskını sebebiyle kaçmak ve Kolombiya'ya geri dönmek zorunda kalmıştı.

Mahkûm iadesi Pablo Escobar, Jorge Ochoa ve Rodriguez Gachanın Panamaya kaçmasına sebep oldu, ancak bir süre sonra Escobar başkanının kendisini Amerika'dan genel af almak için ele vereceğini öğrenince başka ülkelerle şansını tekrar denedi ancak sonunda Amerika'da bir hücrede Kolombiya'da bir mezarı tercih ederek ülkesine geri döndü. Escobar ve ortakları "Los Extraditables" organizasyonunu çok daha şiddetli bir şekilde mahkûm iadesine karşı savaşmak için kullandılar.

Buradan sonra tarihler ve olaylar her kaynakta ne kadar birbirine karışsa da yaşanan her şeyi sırayla anlatmaya çalışacağım.

Escobarın henüz Kolombiya'ya dönmüş olup olmamasıyla alakalı kesin bir bilgi olmamasının yanında 6-7 Kasım 1985 de Kolombiyanın belkide en karanlık günlerinden biri yaşandı. Aşırı sağcı militer grup M-19 Kolombiya adalet sarayına büyük bir saldırı düzenledi ve yüksek mahkeme yargıçlarının yarısını öldürdüler ve askeriyein saldırıyı durdurmak için yaptığı bombalamalar sarayın yerle bir olmasına

sebepti. Kimi makamlar ve insanlar ki buna Escobar'ın metresi de dahil, Escobar'ın bu saldırıyı kendi üzerine olan kanıt dosyalarını yakmak için düzenlediğini düşünse de Escobar'ın oğlu bunun tersine bir açıklama yapmıştır; babasının M-19'a \$1.000.000 dolarlık bir

ödeme yaptığını ancak bunun arkasındaki sebebi kendisine davalarına gerçekten inandığıyla açıkladığını söylüyor. O dönemde bu saldırıyı Escobarın "Los Extraditable" organizasyonunun desteklediğini düşünen ve M-19'un da istekleri o yönde olduğundan dolayı yüksek mahkeme yargıçları 1986'nın sonlarına doğru mahkûm iadesini başkanlık heyeti tarafından imzalandığı için yasa dışı ilan etti. Escobar'ın yargıya karşı olan bu zaferi 7 Ağustos 1986 tarihinde seçilen başkan Virgilio Barca Vargas'ın anlaşmayı yenilemesiyle oldukça kısa sürdü.

Bütün bu olaylar olmadan önce Escobar ve ortakları hala kaçıştayken İspanya’da Jorge Ochoa polis tarafından tutuklandı, bu tutuklamanın üzerine Medellín Karteli yapılan her Kolombiyalı mahkûm iadesi için 10 Kolombiyalı yargıcı öldürmekle tehdit ettiğini halka açık olarak paylaştı. 14 Temmuz 1986 da İspanyol mahkemesi Ochoa’yı Kolombiya’ya yargılanması için yolladı. 17 Ağustos 1986’da Amerika’dan gelen iade çağrılarına rağmen Ochoa yalnızca ispanyadan dövdürmek için getirdiği boğaların evraklarındaki sahtecilikten tutuklandı. Bu sırada Amerika ise onu 659 kilo kokain kaçırma ile yargılamak istiyordu. 21 Kasım 1987 de boğa kaçakçılığı yaptığı için hapisanede tutuluyordu 24 saat sonra “El Colombiano” editörü olan Juan Gomez Martínez’in evine gelen bir grup sicario Los Extraditables tarafından imzalanan bir tebliği sundu, bu tebliğde Jorge Ochoa’nın iadesi dahilinde politik liderler ölümle tehdit ediliyordu. 30 Aralık 1987 tarihinde Ochoa “habeas corpus” dilekçesiyle serbest bırakıldı. (Bu dilekçe üstünkörü olarak herhangi bir kanunsuz gözaltı, hapsedilme gibi durumlarda bir mahkûmun tekrardan yargılanmasına izin veriyordu.) Ochoaların davalarında büyük rol oynayan muhbirlerin ise hikâyeleri şöyle;

1981 de Medellín karteli için kokain kaçakçılığı yapmaya başlayan eski kaçakçı Barry Seal zirvesindeyken karteğe yolculuk başına \$500,000 kazandırıyor. 1982’ye kadar Barry’nin bir düzüne uçakla yönettiği operasyonu Louisiana polislerinin ve federal detektiflerin dikkatini çekti. Gizli görevde olan bir DEA operatörü Barry’den 1,200 pound methaqualone tabletini ABD ye kaçırmasını istedi ve bunun üzerine aranmaya başlanan Barry nisan 1983’de teslim oldu. 1984’de ağır suçlamalarla içeri giren Barry Ochoa kardeşlerle olan bağlantısına özellikle şaşırın DEA ile bir anlaşma imzalayadı ve Escobar aleyhine delil toplamak için muhbirlik yapmasına karar verildi. Nicaragua’daki zincirde çalışan Barry daha sonrasında Nicaragua devletinin uyuşturucu baronlarıyla çalıştığının bilindiğinin ABD televizyonlarında açıklanmasıyla direkt adı geçerse de Barry’nin kartelle olan işinin bitmesine sebep oldu. Miami’de Escobarın yüksek rütbeli adamlarının tutuklanmasına sebep olan Barry Bolivya’dan bir kez daha kaçakçılık yaparken ABD’de

indiğinde DEA bu kez Kolombiya'ya gitmesine tehlikeli olduğu için izin vermedi. ABD'de belgesele çıkan Barry Miami ve Kolombiya'daki kartel üyelerinden haber gelmesi üzerine iyice tehlike altına girdi. Miami'de yakalanan yüksek rütbeli, daha sonra muhbirlik yapacak ve Barry'nin ölümünde parmağı olan biri olan Max Mermelstein Barry hakkında mahkemede şunları söyledi; belgesel yayınlandıktan birkaç gün sonra kartelin Barry'yi ölü veya diri istediğini, ölüsü için \$500,000 dirisi için ise \$1.000.000 vereceklerini söyledi. Yine mahkemede anlaşmayı reddetmesinin ölüm anlamına geleceğini düşündüğü için kabul ettiğini, Escobar ve Fabio Ochoa'nın onu arayarak teşekkür ettiğini ve oluşabilecek masraflar için \$100,000 verdiğini söyledi. Barry'yi direkt olarak öldüren Marmelstein olmasa da işin içinde olmasından dolayı davasına yansıtılan durumlardan biri de buydu, ki eninde sonunda o da bir muhbir oldu. Özellikle Ochoa adına bilgi veren Barry için zaman dolmaya başlıyordu, 19 Şubat 1986 da Salvation Ordu Merkezinin önünde vurularak öldürülen Barry o sırada arabası park halinde durmaktaydı derken arkasından bir arabadan çıkan adam susturuculu bir MAC-10 ile Barry'yi öldürdü. Yakalanan Mermelstein daha sonra tanık Velez'i tanıdığını ve kontratı ona önün getirdiğini ancak daha sonrasında kendisine kontratı geri döndürdüğünü söyledi. Oldukça ses getiren cinayeti işleyen üçlü; Quento-Cruz, Velez ve Vasquez kanıtlarla yakalandıktan sonra müebbet hapis cezasına çarptırıldı.

Peki, yıllarca Escobar'ın sağ kollarından biri olan Carlos Lehder nasıl tutuklanıp Amerika'ya yollandı? Bunu açıklamadan önce çok kısa Lehder'in "Muerta a Secuedtradores" grubuna katkısını anlatsam daha iyi olabilir; 19 Kasım 1981 de Martha Nieves Ochoa'nın

kaçırılmasından bir hafta sonra M-19 üyeleri tarafından kaçırılan Lehder bacağında yaralansa da kaçmayı başardı ve bu iki vaka paramiliter grup MAS'ın kurulmasına yok gösteren olaylar oldu. Lehder kendisini kaçıran adamlar için

\$1.000.000 dolar ödemeyi teklif etti ki bu adamlardan bazıları çoktan Escobar tarafından genç Ochoa'nın alıkonuşu yüzünden yakalanmıştı bile. Bunların yanında Lehder ise kendi güvenliğini arttırdı ve artık eski DAS ajanları gibi kişilikleri kiralamaya başladı. Norman's Cay'de çalışmış olan Ed Worth tarafından Amerikan otoritesinin gözüne sokulan Lehder savcı Robert Merkle tarafından araştırılmaya başlandı. Yapılan araştırmanın ve uğraşların sonucunda Kolombiya hükümeti Lehder'in iadesi için yetkiyi verdi. 1983'de ABD televizyonlarında yayınlanan Bahama yetkililerinin yolsuzluğunu gösteren belgesel yüzünden Lehder Norman's Cay'e geri dönemedi, üstüne üstlük devlet Lehder'in hesaplarını da dondurmuş ve Lehder'i bir günde neredeyse 5 parasız bırakmıştı. Ormanda kaçarken hastalanan Lehder için Escobar bir helikopter gönderdi, ardından onu güvenlik olarak işe aldı. Eninde sonunda polise bir ihbar gitmesiyle Lehder yakalandı ve hapse atıldı "Popeye'ın" ortaya attığı iddiaya göre Escobar militarist hareketlerinin kartele zarar verme olasılığından dolayı Lehder'i ihbar etmişti. Kartel'in en güçlü üyelerinden birini yakalayan ABD hükümeti Lehder'i bilgi kaynağı olarak kullandı. 1987 yılında Lehder Florida'ya iade edildi ve 1988 de şartlı tahliyesiz müebbet hapsi üstüne 135 yıl ceza aldı. Böylece diğer Medellín liderleri iade edilirlerse ne olacağını görmüş oldular, sonra yavaşça kartel birkaç organizasyona dağılmaya başladı.

Bu minik hikâyelerden sonra ana adamımıza geçecek olursak eğer; Escobar birkaç kaynağa göre 1986-1987 de Kolombiya'da bulunmaktaydı. 87-88 yılları ise Escobar hakkında en az bilgi olan yıllar arasında yer alıyor, internette neredeyse hiçbir kaynakta özellikle 88 hakkında hiçbir şey yok 87 de olan bazı şeyleri zaten söyledim ancak Escobar bu yıllarda sadece bir gizem. Benim en büyük tahminim o da bir bekleyişin içindeydi, harekete geçebilmek için yeni bir şeyler olmasını bekliyordu. Bu süre zarfında ticaretine hep olduğu gibi şiddetle devam etti. Ancak en sonunda istediği hareketlenmeyi Escobar kendisi yarattı; mahkûm iadesini herkes daha fazla destekleyen Luis Carlos Galan başkan adayıydı, hem bu hem de kendisini partiden kovmasından dolayı Galan'a sinirli olan Escobar onu öldürtmeye karar verdi. 18 Ağustos 1989'da 10,000 kişinin önünde yapacağı konuşmada kendisini 18 kişi korurken Galan Escobar'ın adamları tarafından öldürüldü. Bu, iki tarafın da istemediği çok kanlı bir savaşın başlangıcı oldu, bir taraf Kolombiya hükümetiyken bir taraf Los Extraditables idi, her iki tarafta rekor seviyede ölümler gördü. Galan'ın ölümünün ardından yardımcısı Cesar Gaviria 1990'da başkan seçildi.

1989da yaşanan olaylar tabiki bu kadar değil. 89'da Escobarın büyük oranda sonuna neden olan bir olay daha yaşandı, Escobar 27 Kasım 1989 da 07.13'de kalkacak olan 203 numaralı Avianca Boeing 727-21 uçağını içinde Galan'ın yerini alan liberal parti başkanı Cesar Gaviria Trujillo olacağını düşünerek bombaladı. Gaviria'nın uçağı kaçırmamasından dolayı kurtulduğu patlama, uçağı düşürerek içindeki 107 kişi ve uçağın kalıntılarının düşmesiyle yerdeki insanların ölümüne sebep oldu. Uçakta bulunun 2 Amerikan vatandaşının ölmesiyle Amerika Kolombiya'ya direkt olarak müdahale etme yetkisine sahip oldu ve Escobar'ı bulmak için istihbarat destek operasyonlarına başladı. Patlamadan sonra geri dönüş olmayacağını anlayan Escobar kendisini yepyeni bir savaşın içinde buldu. 9 gün sonra yine Medellín karteli tarafından yapıldığı düşünülen, 63 kişinin ölümüne ve 1000den fazla kişinin yaralanmasına sebep olan DAS binası bombalaması gerçekleşti.

Bombalamaların ardından ise Amerika Kolombiya'ya olan ilk iyi etkisini gösterdi. 89 yılı sona ermeden Kolombiya Escobar'a karşı Lehder'den sonraki en büyük başarısını elde etti. Zümrüt kaçakçılığındaki acımasızlığı yüzünden birsürü düşman ediden Gacha'nın 1987 yılında Cali kontrolü altında olan New York'a girmek istemesi 1988 de bir sokak savaşına dönüştü. Cali, FARC, DEA ve birçok zümrüt kaçakçısına 88-89 yılında saldıran Gacha tehlikeli sularda yüzüyordu 89 yılına kadar çoktan Kolombiya ve ABD hükümeti tarafından cinayetler için suçlanan Gacha 12 Ekim 1987'de 12 yargı görevlisini katletti. Öldüğü zaman Gacha Kolombiya hükümeti, Cali karteli, FARC gerillaları, DEA ve zümrüt kaçakçılarıyla eş zamanlı savaştaydı, zaman içinde Gacha'nın düşmanları bir araya gelerek ona karşı savaşmaya başladı. Cali karteli tarafından Gacha'nın adamları arasına yerleştirilen "El Navegante" Gachanın yerini polisler söyledi ve polis Gacha'nın evini bastığında o bir botla Tolú'ya kaçtı. Tekrar El Navegante'nin yardımıyla Gacha'nın yerini bulan polis 14 Aralık 1989'da Gacha'yı öldürdü.

Escobar ve arkadaşlarının neredeyse tek amacı mahkûm iadesi anlaşmasının imzalanmasını iptal etmektir, bu doğrultuda Pablo asla dur durak bilmeden etrafına, çok sevdiği Kolombiya'ya terör saçmaya devam etti. Bu doğrultuda Escobar, iade iptali için elinden geldiğince politikacı ve gazeteci kaçırmaya başladı, bunlardan en çok ses getirenlerinden biri ise 30 Ağustos 1990 da kaçırılan Diana Turbay Quintero idi. Gazeteci olan Diana Escobar tarafından ayarlanmış adamlar aracılığıyla kaçırılmıştı, ve 25 Ocak 1991'de ailesinin onayı olmadan polis tarafından yapılan rehine kurtarma operasyonunda sırtından vurularak öldü. Bu olayın medyada, halkta ve politikacılar arasında bu kadar fazla korkuya yol açmasının sebebi şuydu; Diana Turbay 25. Kolombiya başkanı(1978-1982) Julio Turbay'ın kızıydı, Eski devlet başkanının kızına bunu yapan adam diğer herkese neler yapmazdı ki...

Bu dönemde Medellín Karteli tarafından yapılan narko-terörizm eylemlerinin bazıları ve aldığı canlar şöyledir;

18 Ağustos 1989 suikast 2/14

27 Kasım 1989 bombalama 110/0

6 Aralık 1989 kamyon bombası 70/1000+

26 Nisan 1990 suikast 1/0

7 Mayıs 1990 araba bombası 1/5

11 Mayıs 1990 araba bombası 19/140

12 Mayıs 1990 araba bombası 6/20

13 Aralık 1990 bombalama 7/23

3 Aralık 1992 bombalama 14/0

10 Aralık 1992 çatışma/alıkoyma 3/50 (kaçırıldı)

29 Aralık 1992 bombalama 0/52

7 Şubat 1993 araba bombası 2/39

30 Şubat 1993 bombalama 25/70

15 Şubat 1993 bombalama 4/100+

15 Nisan 1993 araba bombası 8/242

Bu uzun listeden görülebileceği üzere Escobar istediğini almak için elinde ne varsa denerdi. (Bunların yanında daha sayısız bombalar, suikastler, kaçırımlar vardır. Escobar istediğini şiddet yoluyla almakta o kadar kararlıydı ki 90'ların başında öldürülen en düşük rütbeli her polisin başına \$1,000 ödül koymuştu, ve bu ödül rütbeyle birlikte artıyordu hatta Escobar öldürülen her DEA ajanı için \$500,000 veriyordu)

1991’de geçirilen yeni bir yasa ile sonunda Escobar istediğine kavuştu ve mahkûm iadesi sonlandırıldı. Kaçmakla geçen sürede kendisine aynı zamanda bir hapisane inşa ettiren Escobar sonunda kendi anlaşmalarıyla polise teslim oldu ve kendi lüks hapisanesi “La Catedral’e” sevk edildi.

Bir süre burda tıklı kalan Escobar’ın işleri sekteye uğrasa da ortakları tarafından halen yürütülüyordu. Eninde sonunda rahata dayanamayacak olacak ki Escobar hapisane içerisinde 2 kartel üyesini işkence ederek öldürdü bu olayın fark edilmesi üzerine Kolombiya hükümeti Escobarı’ı daha normal bi hapisaneye sevk etmek istediler ancak Escobar Temmuz 1992’de hapisanesine operasyon düzenlenirken bir şekilde kaçmayı başardı. Bunun ardından ABD destekli Kolombiya hükümeti ülke çapında bir insan avı başlattı.

Kendisinden önce karısı ve çocuklarını düşünen Escobar ailesini Almanya’ya sığınmacı olarak göndermeye çalıştı ancak sınırda yaşanan diplomatik baskılar sonucu Almanya’ya alınmayan Escobar ailesi Kolombiya’ya geri döndü, burda da devlet tarafından bir otelde tutulmaya başlandı. Escobar işte tam bu noktada bu işten bir çıkış yolu olmadığını, kaçmaya devam ederse hali hazırda çevresindeki herkesi öldüren Los Pepes’in ailesine ulaşacağını, veya diğer yükselmek isteyen kartellerin onun peşinden gelmeye devam edeceğini anladı. Ailesinin otelde tutulmasından dolayı baskı altında hisseden ve ailesinden ayrı kalmaya dayanamayan Escobar Almanya’dan gelen reddeden ailesinin iyiliği için kendisini feda etmesi gerektiğini anladı. (bu feda etmek sözü oğlunun kaleminden gelen bir sözdür.) Her gün karısı ve çocuğuyla hiçbir şeyi umursamadan telefonda konuşmaya başladı, eninde sonunda da 44. Doğum gününün ertesi yine bu telefon konuşmalarından birinde uzun süre kalması sonucu polis Escobar’ın yerini buldu ve 2 Aralık 1993’de Escobar polis baskını sırasında hayatını kaybetti.

Escobarın ölümünden sonra açık kalan kokain marketini hali hazırda Escobar'ın rakibi olan Cali karteli büyük bir ölçüde doldurdu, ancak Escobarı yakalatma uğruna Kolombiya hükümeti ve DEA ile birlikte çalışan Cali bu ortaklıkla kendi sonunu getirmişti. Yardımları dolayısıyla örgütlerini legalleştirmek için kendisine zaman tanınan Cali karteli bunu yapmadı ve eninde sonunda indirildi. Medellín kartelinin Escobar'dan sonra bölgesini kontrol eden "Don Berna" ise hem para hem de güç olarak hayatının son zamanlarında karşısında durduğu Escobar'ın yanına bile yaklaşmadı ki bunun da sebebi Don Berna'nın DEA ile iş birliği yapmasıydı. Los Pepesin kurucusu olan Castano kardeşler diğerleri gibi Escobarın ölümünden sonra DEA ve Search Bloc la işbirliği yaptıkları için biliniyorlardı ve bu sebeple paramiliter oluşumları uzun süre canlı kalmadı.

Sonsöz

Açıkçası bu çalışma rehberi aslen planladığımdan çok ama çok daha uzun sürdü, hatta bu sebeple birkaç değişikliğe gitmeye karar verdim. Rehberin bir noktasında karakterleri ve kişilik özelliklerini vereceğimi söylemiştim bunu kişisel olarak siz canım delegelerimle konuşarak yapmaya karar verdim. Çalışma rehberi size çok büyük oranda olayı kavratacak ve aklınızda fikirler canlandıracaktır, ancak olayı tam kavrayamazsanız veya daha detaylı öğrenmek isterseniz; halihazırda ilginizi çeken bir konuysa modemi kapıp götürün; bütün kaynakçayı okuyun .d ancak önemlileri söylememi isterseniz Cali karteli ve Medellín kartelinin wiki sayfalarını okuyun, bahsi geçen kartel üyelerini ve politikacıları vesaire öğrenin, birkaç önemli olayı (adalet sarayı baskını gibi) okuyun. Böylece daha detaylı bilgileri almış olacaksınız, komitede görüşmek üzere canlarım...

https://en.wikipedia.org/wiki/Drug_cartel

https://en.wikipedia.org/wiki/Jorge_Ochoa

<https://www.britannica.com/topic/M-19>

https://en.wikipedia.org/wiki/Fabio_Ochoa_Vásquez

https://es.wikipedia.org/wiki/Luis_Fernando_Duque

https://en.wikipedia.org/wiki/Dandeny_Muñoz_Mosquera

<https://www.cliffsnotes.com/study-guides/history/us-history-ii/from-nixon-to-carter-19681980/america-in-the-1970s>

<https://oxfordre.com/americanhistorical/display/10.1093/acrefore/9780199329175.001.0001/acrefore-9780199329175-e-279>

<https://www.quora.com/Was-Pablo-Escobar-friends-with-Fidel-Castro-and-Hugo-Chavez>

https://en.wikipedia.org/wiki/Revolutionary_Armed_Forces_of_Colombia#Background

<https://www.quora.com/Weren-t-Pablo-Escobar-Fidel-Castro-and-Che-Guevara-contemporaries-Did-they-meet-in-person-Are-there-other-narcoterrorists-as-notorious-as-Pablo-Escobar>

<https://www.quora.com/What-was-the-biggest-mistake-Pablo-Escobar-made>

https://en.wikipedia.org/wiki/Barry_Seal

https://en.wikipedia.org/wiki/Max_Mermelstein#Death

https://en.wikipedia.org/wiki/Carlos_Lehder#Norman's_Cay

https://en.wikipedia.org/wiki/Norman%27s_Cay

<https://www.muckrock.com/news/archives/2018/sep/25/fbi-barry-seal-crowdfund/>

<https://www.muckrock.com/foi/united-states-of-america-10/barry-seal-56754/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Virginia_Vallejo#Siege_of_the_Palace_of_Justice

<https://en.wikipedia.org/wiki/Tranquilandia>

https://es.wikipedia.org/wiki/Rafael_Cardona_Salazar

<https://www.quora.com/How-much-did-Pablo-Escobar-pay-to-his-sicarios>

<https://adst.org/2015/11/pablo-escobar-and-the-siege-of-colombias-palace-of-justice/>

https://es.wikipedia.org/wiki/Juan_Gómez_Martínez

<https://www.dea.gov/data-and-statistics/staffing-and-budget>

https://en.wikipedia.org/wiki/Rodrigo_Lara

<https://www.britannica.com/list/pablo-escobar-8-interesting-facts-about-the-king-of-cocaine#:~:text=In%20addition%2C%20while%20his%20family,to%20keep%20his%20daughter%20warm.>

<https://english.elpais.com/international/2024-01-22/carlos-lehder-revives-the-ghosts-of-pablo-escobar-and-the-era-of-the-drug-lords.html>

<https://www.noiser.com/reálnarcos/stories/2020/4/27/the-bloody-consequence-of-pablo-escobars-political-aspirations>

<https://www.dexerto.com/tv-movies/did-griselda-blanco-know-pablo-escobar-2460215/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Miami_drug_war

<https://www.quora.com/How-much-money-was-Pablo-Escobar-making-from-his-cartel-before-the-US-government-raided-him>

<https://vocal.media/criminal/how-pablo-escobar-spent-his-billions>

<https://www.vox.com/2015/10/21/9571295/narcos-pablo-escobar-colombia>

<https://www.wsj.com/ad/cocainenomics-the-logistics.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/Diego_Murillo_Bejarano

<https://nextgennews6.s3.uk.io.cloud.ovh.net/pablo-escobar-income-per-week.html>

<https://nextgennews6.s3.uk.io.cloud.ovh.net/pablo-escobar-income-per-week.html>

<https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/pablo-escobar/>

<https://www.biography.com/crime/pablo-escobar#who-was-pablo-escobar>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kolombiya_Devrimci_Silahlı_Güçleri

https://en.wikipedia.org/wiki/War_on_drugs

https://www.fbi.gov/@@search?SearchableText=pablo+escobar&searchHelpText=To+narrow+your+search%2C+select+a+content+type+option+listed+under+“More.”+To+broaden+your+search+to+other+FBI+sites%2C+select+a+subdomain+listed+under+“Source.”&pageSize=20&page=1&sort_on=&sort_order=descending&after=&searchSite=vault.fbi.gov

<https://www.quora.com/How-was-Pablo-Escobar-able-to-take-a-photo-in-front-of-the-White-House-Didn't-the-FBI-or-CIA-know-who-he-was>

<https://www.quora.com/Did-Pablo-Escobar-ever-come-to-the-United-States>

<https://www.quora.com/What-was-the-biggest-mistake-Pablo-Escobar-made>

<https://www.britannica.com/topic/M-19>

https://en.wikipedia.org/wiki/Avianca_Flight_203

https://en.wikipedia.org/wiki/Luis_Carlos_Galán

https://en.wikipedia.org/wiki/José_Gonzalo_Rodríguez_Gacha

<https://colombiareports.com/amp/nicaragua-leader-made-deal-with-pablo-escobar-us-diplomat/>

<https://search.wikileaks.org/?q=pablo+escobar>

<https://www.dea.gov/data-and-statistics/staffing-and-budget>

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Extraditables

https://en.wikipedia.org/wiki/Diana_Turbay

<https://colombiareports.com/amp/four-colombia-police-linked-to-cartel-assassination-of-galan/>

<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1993-04-17-mn-24040-story.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/Alberto_Santofimio

https://en.wikipedia.org/wiki/Muerte_a_Secuestradores

<https://en.wikipedia.org/wiki/Narcoterrorism>

https://en.wikipedia.org/wiki/Medell%C3%ADn_Cartel#Assassinations

<https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/pablo-escobar/>

<https://www.britannica.com/biography/Pablo-Escobar>

<https://www.jamesmollison.com/the-memory-of-pablo-escobar-synopsis>

<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-56332300>

<https://www.biography.com/crime/pablo-escobar#who-was-pablo-escobar>

https://en.wikipedia.org/wiki/Pablo_Escobar#Criminal_career

<https://www.britannica.com/biography/Pablo-Escobar>

https://en.wikipedia.org/wiki/Cali_Cartel#Medell%C3%ADn_Cartel_relations

https://medium.com/@roland_peters/when-germany-made-pablo-escobar-die-f5a70040bcb4

https://en.wikipedia.org/wiki/Los_Pepes

<https://www.britannica.com/topic/M-19>

https://en.wikipedia.org/wiki/Gilberto_Molina

https://en.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADctor_Carranza

https://en.wikipedia.org/wiki/Search_Bloc

https://en.wikipedia.org/wiki/Fabio_Ochoa_V%C3%A1squez

https://tr.wikipedia.org/wiki/José_Gonzalo_Rodríguez_Gacha

https://en.wikipedia.org/wiki/Griselda_Blanco

https://en.wikipedia.org/wiki/Jhon_Jairo_Velásquez

https://en.wikipedia.org/wiki/Gustavo_Gaviria#:~:text=Gustavo%20de%20Jesús%20Gaviria%20Rivero,s%20finances%20and%20trade%20routes.

https://en.wikipedia.org/wiki/Hélmer_Herrera

https://en.wikipedia.org/wiki/Carlos_Castaño_Gil

https://en.wikipedia.org/wiki/Fidel_Castaño

[https://en.wikipedia.org/wiki/Stephen_Murphy_\(civil_servant\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Stephen_Murphy_(civil_servant))

https://en.wikipedia.org/wiki/Javier_Peña